BEYDER / 2018, 13:2 (151-159)

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE DEĞİŞİM VE DENGELENME: YENİ EKONOMİ PROGRAMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Erdal Tanas KARAGÖL*

Özet

Türkiye ekonomisinde ekonomik büyümenin ithalata yüksek oranda bağımlılığı nedeniyle belli dönemlerde artan yüksek cari açık ekonomi için tehdit haline gelmektedir. Bu durum bazen ekonomik büyümeden fedakârlık yapma zorunluluğunu ortaya çıkarırken aynı zamanda cari açığın finansmanında dış kaynakların payının yüksek olduğu ülkelerde ciddi sorunlara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla, üretimde ithal girdi oranını azaltacak adımlar, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için bugün son derece önem arz ediyor. Türkiye ekonomisine önümüzdeki üç yıllık perspektifte bir yol haritası sunan Yeni Ekonomi Programı (YEP) düşük cari açık ve yüksek büyüme tercihini orta vadede mümkün hale getirmek için somut politika hedefleri içermektedir. YEP çerçevesinde gerçekleşecek bu değişim, Türkiye'nin içinde bulunduğu orta gelir grubundan yüksek gelirli ülkeler arasına girmesine de önemli katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Ekonomisi, Yeni Ekonomi Programı, Ekonomide Değişim ve Denge

TRANSFORMATION AND BALANCE IN TURKISH ECONOMY: AN EVALUATION ON THE NEW ECONOMY PROGRAM

Abstract

The high degree import dependency of Turkish economy becoming a growing threat due to an increasing current account deficit in certain periods. This situation sometimes brings about the necessity of sacrificing economic growth while at the same time causing serious problems in the countries where the share of external funds is high in financing the current account deficit. Therefore, the steps that will reduce the imported input rate in production and manufacturing are extremely important today for the sustainability of economic growth. A road map in the coming three-year perspective to Turkey's economy, New Economy Program (NEP) which implies high growth rate and low current account deficit and offers concrete policy goals to make it possible in the medium term. This change that will take place in the framework of NEP and contributes for Turkey to participate to the high income countries from the initial position of medium-income group.

Key Words: Turkish Economy, The New Economy Program, Transformation and Balance in Economy

Giriş

Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda ithal girdi bağımlılıkları yüksek oranda seyretmektedir. Üretimde ithal girdi payının yüksek olması, bu ülkelerde yüksek büyüme rakamları elde edilirken aynı zamanda cari açığın da arttığı sonucunu ortaya koymuştur (Erdoğan ve Acet, 2016). Yüksek cari açık yüksek finansman ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda dış finansman konusunun iki önemli ayağı olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve portföy yatırımlarının önemi de ortaya çıkmaktadır. Son dönemlerde küresel ekonomideki gelişmeler ve gelişmekte olan ülkelere yönelik risk algısındaki bozulma nedeniyle sermaye akımlarında belli bir yavaşlama görülmektedir. Bu durum, günümüzde gelişmekte olan ülke ekonomilerini dış finansman ihtiyacını karşılamada birtakım zorluklarla baş başa bırakmaktadır.

* Prof. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, erdalkaragol@hotmail.com
Gönderim/Kabul Tarihi: 29 Kasım 2018 / 30 Aralık 2018, Submitted/Accepted dates: November 29, 2018/ December 30, 2018

Gelişmekte olan birçok ülkenin cari açığı azaltmak adına ekonomik büyümeyi yavaşlatma yoluna gitmesi, yüksek gelir grubuna geçişlerinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerin bulundukları orta gelir grubundan çıkarak yüksek gelirli ekonomiler arasına yerleşememelerinin en önemli sebeplerinden birini cari açık sorununu sürdürülebilir bir çözüme kavuşturamamış olmaları oluşturuyor.

Söz konusu ülkelerin orta gelir tuzağından kurtulması ve yüksek büyüme rakamlarına ulaşması için dış finansmana dayalı büyüme yerine yurtiçi tasarrufların artırılarak yatırımlara kaynaklık ettiği bir ekonomik büyüme yapısına sahip olması gerekir. Bu durum aynı zamanda cari açığın da azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Grafik 1. 2003-2017 Yılları Arasında Cari Açık/GSYH (%)

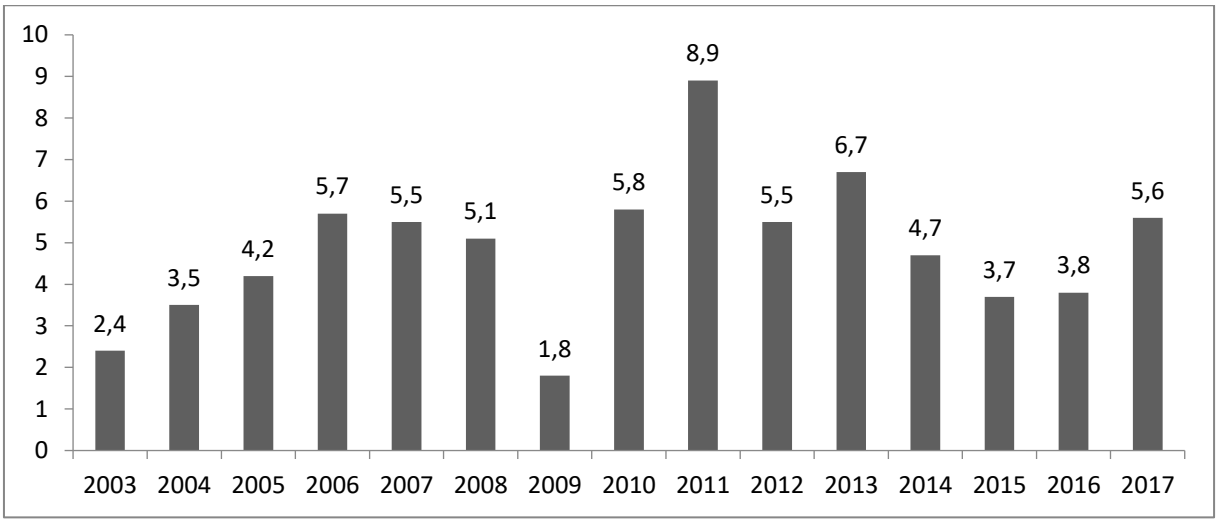

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Türkiye ekonomisinin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri, yüksek cari açık- yüksek büyüme arasında bir tercih yapmak zorunda kalmasıdır. Bu tercih geçmişte olduğu gibi bugün de cari açığın finansmanını dış kaynaklara olan bağımlılıktan dolayı bir sorun niteliği taşımaktadır.

Geçmişte Türkiye ekonomisinin yüksek cari açık-yüksek büyüme ikileminde tercihini ekonomik büyümede fren yapmaktan yana kullandığı görülmektedir. 2011 yılında ekonomik büyüme yüzde 8.8'lere ulaşmış ve sonrasında buna paralel cari açığın da yüzde 9 seviyelerine yükseldiği görülmüştür. Cari açık oranının bu seviyelere yükseliyor olması ekonomideki kırılganlıkları artıracağından ekonomik büyümede fren yapılması kararı alınmıştır.

Bu dönemde ekonomik büyüme hızının yavaşlatılması ve cari açığın azaltılması yönünde bir politika anlayışı benimsenmiştir. Bunun sonucunda 2012 yılında ekonomik büyüme yüzde 2.1 oranına düşmüştür. Aynı şekilde cari açığın GSYH'ye oranı da yüzde 5,5 seviyelerine inmiştir. Burada cari açığın sürdürülebilir seviyelere indirilmesi adına ekonomik büyümeden önemli bir fedakârlık yapıldığını belirtmek gerekiyor.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde cari açığın sürdürülebilirliği ve cari açık-ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri inceleyen akademik çalışmaların özetine yer verilmektedir. Üçüncü bölümde Yeni Ekonomi Programı'nda

değişimin çerçevesi tartışılacak, dördüncü bölümde ise cari açık-dengelenme ve değişim süreci irdelenecektir. Çalışmanın son bölümünde ise sonuç ve önerilere yer verilecektir.

1. Literatür

Cari denge özellikle gelişmekte olan ülkelerde dışsal şoklara karşı kırılganlığın bir göstergesi olarak kabul görmektedir. Uzun dönemler boyunca süregelen kalıcı cari açıklar dış borç stokunu arttırmakla birlikte döviz kurları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kalıcı cari açıkların sürdürülemez hale gelmesi ödemeler dengesi krizlerine sebep olmakta ve ekonomik krizlerin de tetikleyicisi olmaktadır (Christopoulos ve León-Ledesma, 2010:442). Bu sebeple politika yapıcılar açısından oldukça önem arz eden cari açıkların sürdürülebilirliği ve cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki pek çok akademik çalışmaya da konu olmuştur.

Literatürde yer alan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar farklılık göstermektedir. Şöyle ki, bazı ülkelerde düşük cari açıkların ekonomik krizle sonuçlandığı, bazı ülkeler ise yüksek cari açıklar yaşamasına karşın ekonomik krizlerin bertaraf edilebildiği anlaşılmaktadır (Hepaktan ve Çınar, 2012:46). Özellikle ampirik çalışmalarda söz konusu farklılıkların en temel nedenlerinden biri kullanılan ekonometrik yöntem olsa da şüphesiz ki ülkenin üretim yapısı, hammadde ve enerjide dışa bağımlılık, cari açığın finansman kalitesi gibi unsurlar da cari denge-ekonomik büyüme ilişkisinde oldukça önem arz etmektedir.

Bu minvalde literatürde yer alan çalışmaları iki gruba ayırmak mümkündür. İlk grupta cari açığın sürdürülebilirliğine ilişkin çalışmalar yer alırken, ikinci grupta cari denge-ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ve eş bütünleşme gibi ilişkilerin araştırıldığı çalışmalar yer almaktadır.

Cari açığın sürdürülebilirliğine yönelik çalışmaların ilki Trehan ve Walsh (1991:206) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma dış şokların cari açık üzerindeki etkisinin kalıcı olmamasının cari açığın sürdürülebilirliği için yeterli koşul olduğunu savunmuştur. 12 Asya ülkesinde 1970-2002 dönemi için gerçekleştirdikleri çalışmada Lau ve Baharumshah (2005:369) yalnızca üç ülkede cari açığın maruz kaldığı dış şokların etkisinin kalıcı olmayacağını, diğer bir ifadeyle cari açığın sürdürülebilir olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, çalışmanın diğer dokuz Asya ülkesi için cari dengesizlikler gösterdiğini ve bu durumun finansal krizler için bir tetikleyici olabileceğini iddia etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi için 1960-2004 dönemini kapsayan çalışmada Christopoulos ve León-Ledesma (2010:444) cari açığın sürdürülebilirliği açısından etkili olan faktörleri risk algılarındaki değişimler, makroekonomik görünüm, portföy tercihleri ve kurumsal çevre şeklinde sıralamışlar ve elde ettikleri ampirik sonuçlara göre Amerikan ekonomisi için cari açığın sürdürülebilir olduğunu ortaya koymuşlardır.

Türkiye ekonomisi için yaptıkları çalışmada Cecen ve Xiao (2014:2), 1987-2011 dönemini incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuçlar Türkiye ekonomisinde cari açığın sürdürülebilir olduğu yönündedir. Cari açığın finansal krizleri tetiklememesini Türkiye ekonomisinde dış ticaret açığının önemli kısmının enerji ithalatından kaynaklanmakla birlikte özellikle 2008 krizi sonrasında enerji fiyatlarında meydana gelen düşüşe ve diğer gelişmekte olan ülkelerin aksine konut kredisi piyasasının global piyasalarla ilişkisinin çok güçlü olmamasına bağlamışlardır. Öte yandan, Donoso ve Martin (2014:735) 18 Latin Amerika ülkesi için 1970-2010 dönemini kapsayan çalışmalarında Arjantin, Brezilya, Şili ve Paraguay ekonomilerinde cari açığın sürdürülemez olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sebeple, söz konusu ülkelerde politika

yapıcıların cari açığın restore edileceği para, maliye ve kur politikaları uygulaması gerektiğini savunmuşlardır.

İkinci grup çalışmalar, Milesi vd. (1996:2)'nin ortaya koyduğu üzere şokların etkilerinin kalıcılığının incelenmesinin cari açığın sürdürülebilirliği açısından tek başına değerlendirme kaynağı olamayacağını savunmaktadır. Cari açığın döviz kuru politikası, tasarruf-yatırım düzeyi, finansal sistemin sağlamlığı ve diğer kurumsal faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Edwards (2001:22) cari açığın pek çok makroekonomik değişkenle etkileşim halinde olduğunu ve dolayısıyla cari açığın krizleri tetikleme bağlamında kesin bir eşik değerinin hesaplanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda literatürün ikinci grubunda yer alan çalışmalar ise cari açık ve ekonomik büyüme arasındaki eşbütünleşme ve nedensellik ilişkilerine odaklanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde cari açığın nedenlerini inceleyen çalışmada Bagnai ve Manzocchi (1999:143), 1965-1994 dönemini incelemiş ve büyüme oranı ve faiz oranındaki değişmelerin cari işlemler açığının önemli nedenleri olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Freund (2000:483) 25 gelişmiş ülkede 1980-1997 dönemi için, Kandil ve Greene (2002:1) ise Amerika Birleşik Devletleri için 1960-2000 döneminde büyüme oranının cari açığın en önemli nedeni olduğunu ortaya koymuşlardır.

Erbaykal (2007:81) Türkiye ekonomisi için 1987-2006 dönemini inceledikleri çalışmalarında cari açık, ekonomik büyüme ve döviz kuru arasındaki nedensellik ilişkisini incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuçlar cari açığın hem ekonomik büyüme kaynaklı talep artışından hem de sıcak para hareketlerince etkilenen döviz kurundan kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, cari açıktan ekonomik büyüme ve döviz kuruna doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit etmemişlerdir. Bu bağlamda cari açık sorunuyla mücadele edilebilmesi için Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir ve istikrarlı bir büyüme patikasına kavuşmasını sağlayacak politikalar uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye ekonomisinde cari açığın belirleyicilerini konu ettikleri çalışmada Erdoğan ve Bozkurt (2009:135) 1990-2008 dönemi verilerini kullanmışlar ve elde ettikleri sonuçlara göre ihracatın ithalatı karşılama oranı ve petrol fiyatlarının cari açığın en önemli iki belirleyicisi olduğu görülmektedir.

Türkiye ekonomisi için bir diğer çalışma ise Yılmaz ve Akıncı (2012:54)'dır. Söz konusu çalışmada 1980-2010 dönemi incelenmiş ve milli gelir, faiz oranı ve döviz kurunun cari işlemler açığının önemli belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye ekonomisi için yapılan güncel bir çalışmada Yüksel (2016:102) cari açığın en önemli belirleyicilerinin bir önceki dönemdeki cari açık değeri, büyüme oranı ve TL faiz oranı olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada, Türkiye'de mevcut cari açık probleminin çözülebilmesi için üretim politikası ve yapısı ve ithalat bağımlılığı gibi yapısal sorunlardan kaynaklanan cari açık-büyüme ilişkisinin ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere gerek cari açığın sürdürülebilirliği gerekse cari açığın nedenleri için yapılan akademik çalışmalarda tam bir konsensüs sağlanamamıştır. Ancak, literatürdeki akademik çalışmaların önemli bir kısmında özellikle genelde ithalatta özelde ise enerjide dışa bağımlı ülkelerde cari açığın temel nedenin enerji gereksinimi olduğu görülmektedir. Ayrıca, literatürdeki çalışmaların önemli bir kısmında cari açık ile ekonomik büyüme arasında ekonomik büyümeden cari açığa doğru nedensellik ilişkisi olduğu savunulmaktadır.

2. Yeni Ekonomi Programı'nda Değişim

Gelişmekte olan ülkeler ekonomik büyümelerini cari açık vererek sürdürmektedirler. Sürdürülebilir cari açık ülke ekonomisi için kırılganlık oluşturmazken; artan cari açık dış borçların ödenememe endişesi oluşturur ve yabancı yatırımcıyı tedirgin eder. Böylece borçlanma maliyetlerini arttırır. Artan borçlanma maliyetleri yatırımları azaltırken istihdam ve üretim de olumsuz yönde etkilenir.

Türkiye ekonomisinin yakın tarihine bakıldığında 1958, 1971, 1980, 1994 ve 2001 yılları krizlerle anılırken söz konusu krizlerin sebebi yönetilemeyen cari açık ve devamında gelen döviz-devalüasyon krizi olmuştur. Bu sebeptendir ki Ağustos ayında spekülatif kur hareketliliği akıllara yine aynı dönemleri getirmiştir. Lakin ekonomi aktörlerinin ardı sıra yaptıkları açıklamalar ile Türkiye ekonomisinin güçlü mali disiplinine vurgu yapılmış mevcut kırılganlıklara karşı ise Türkiye ekonomisinin kronikleşen bir sorunu olan cari açık kısa vadeli gün kurtaran sorunlar değil uzun vadeli yapısal değişiklikler içeren Yeni Ekonomi Programı (YEP) ortaya konulmuştur.

Bu zamana kadar Orta Vadeli Program olarak anılan ve ülkenin ekonomik kalkınmasında bir yol haritası ve potansiyelinin önüne engel teşkil eden sorunlara yeni çözümler barındıran program, yaşanan bu spekülatif kur hareketliliği ile bu sefer cari açık sorununu çözmeye odaklı bir program haline gelmiştir. Bu çerçevede devreye giren YEP, önümüzdeki üç yıl için öngörülebilir bir yol haritası sunulmuştur. Yeni Ekonomik Programı'nda Türkiye ekonomisinde üzerinde durulacak hususlar "dengeleme, disiplin ve değişim" olarak özetlenmiş ve bu üç sacayağı için yapılması gerekilenler anlatılmıştır. Dengeleme, disiplin ve değişim süreçleri ile ülke ekonomisinin bir üst seviyeye çıkmada engel olan cari açık sorununa etkin bir çözüm bulmak için kararlı bir yol izleneceğini söylemek mümkündür.

Grafik 2. Yeni Ekonomi Programı'nda Yer Alan Cari Açık/GSYH Hedefleri (%)

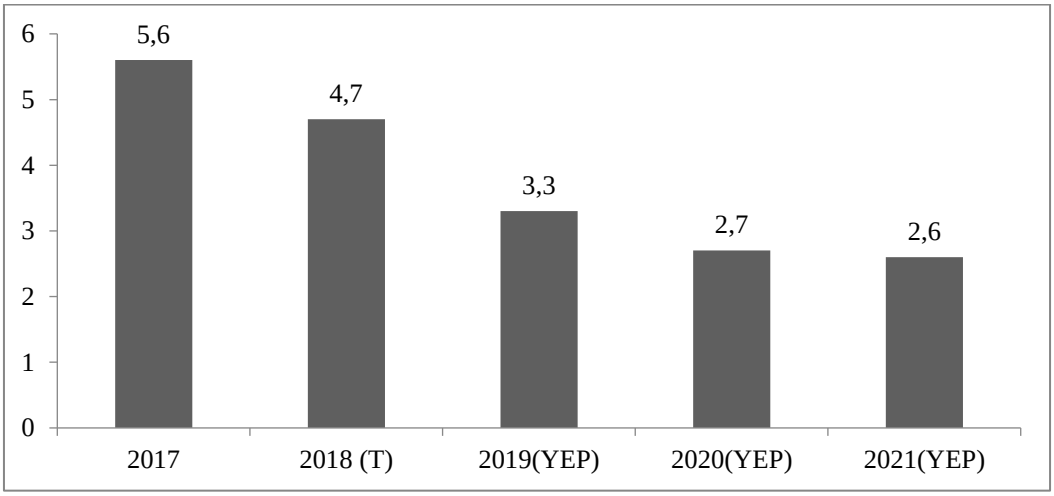

Kaynak: YEP

2018 yılı Ağustos ayında yaşanan kur hareketliliği sonrası büyümenin dengelenerek yavaşlama sürecine gireceği öngörülmüştür. Ani yükselen kur ile cari açık da yükselişe geçmiş ve cari açığın finansmanı için portföy yatırımlarına bağımlı dış borçlanmaya gidilmesi söz konusu

durumum kırılganlığını arttırmıştır. YEP işte tam bu noktada, yani kronik bir sorunun çözümü için daha kronik bir çözüm yolu arayışının gündeme geldiği zamanlarda devreye girmiştir.

Dengelenme süreci ile beraber hayata geçecek değişim sürecinde gündeme getirilen cari açık sorununu kısa, geçici ve daha büyük sorunlara yol açacak yöntemlerle değil de yapısal değişiklikler ile çözümü sunulmuştur. Cari açık sorunu çözüme kavuşturulurken ülke ekonomisinin en büyük avantajı olan mali disiplinden taviz verilmemiş güçlü bütçe ile büyümenin nimetlerinden hane halklarının faydalanmasına devam edilecektir. Böylece Türkiye cari açık sorununu artık kabul etmiş ve düşük maliyetli dış borçlanma ile değil de; ekonomideki dinamiklerde gerçekleştirilecek reformlar ile ilk kez gerçekçi bir çözüm haritası sunulmuştur.

2017 yılında yüzde 5,6 olan cari işlemler açığının üç yılın sonunda 2021'de yüzde 2,6 olması öngörülmektedir (Grafik 2). 2021 yılında yüzde 5'lik bir büyüme öngörülürken enflasyonun da tek hanelere inerek yüzde 6 olması hedeflenmektedir. Her makroekonomik gösterge için makul ve uygulanabilir hedeflerin olduğu programda sadece varılacak hedef değil hedefe varılırken izlenecek yollar da belirtilmiştir. Örneğin, kamuda gerçekleştirilecek tasarruf ve gelir artışları cari açık için kullanılacakken mali disiplinin güçlendirilmesi için yeni borç yapılandırılması artık gündeme gelmeyecektir. Hedeflere ulaşma noktasında taviz vermemek ve kararlılığın altını çizmek için de üç ayda bir değerlendirmeler gerçekleştirilecektir.

3. Yeni Dönemde Cari Açık, Dengelenme ve Değişim

Ekonomik büyüme cari açık ilişkisindeki yüksek büyüme- yüksek cari açık tercihi, oldukça sorunlu bir seçenektir. Bu tercih, ekonomi büyürken dışa bağımlılığın da aynı oranda arttığının göstergesidir. Türkiye ekonomisi 90'lı yıllarda, cari açık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki yönünden büyüme oranının ve cari açığın GSYH'ye oranının makul seviyelerde seyrettiği bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde üretimde ithal girdi bağımlılığının daha düşük oranlarda olduğu görülmektedir (Duman, 2017:12).

2000'li yıllarda ise ekonomik büyüme önemli bir ivme kaydetmiş ve Türkiye ekonomisi önemli bir dönüşüm yaşamıştır. 2011 yılına kadar cari açığın milli gelire olan oranında da belli miktar artış görülmüştür. Cari açığın bu seviyelere ulaşmasında temel etmen olarak ithal girdiler ve enerji faturalarındaki artış olarak gösterilmektedir (Kaya, 2016:51) . Bu noktada ithal girdi bağımlılığının azaltılması ve enerji maliyetlerinin düşürülmesi için Türkiye ekonomisinin yapısal anlamda köklü bir dönüşüme ihtiyacı bulunmaktadır.

Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyüme sağlayabilmesi için en uygun seçenek düşük cari açık tercihini aktif bir şekilde uygulamaya koymaktan geçiyor. Bu kapsamda dışa bağımlılığı azaltacak adımlarla bu tercihin orta vadede hayata geçirilmesi mümkün gözükmektedir.

2018 yılı içerisinde başlatılan "Proje Bazlı Teşvikler", ithal girdi bağımlılığının azaltılması konusunda oldukça somut adımlar içermektedir. Üretimde ithal girdi payının yüksek olduğu stratejik sektörlere yönelik uygulanan bu teşvikler, söz konusu ürünlerin yurt içinde üretilmesini temel alıyor. 135 milyar liralık yatırımı kapsayan 23 projeyi içerisine alan bu mekanizmayla ihracatta 6 milyar dolarlık artış, ithalatta ise 12 milyar dolardan fazla düşüş hedeflenmektedir. Toplamda cari açığa ise 19 milyar dolar gibi bir katkı sunması beklenmektedir. Dolayısıyla Proje Bazlı Teşvik kapsamındaki yatırımların bir an önce hayata geçmesiyle cari açıkta ciddi bir düşüş yakalanacaktır.

Üretim yapısını değiştirmeye yönelik bu gibi teşvik destekler, orta ve uzun vadede cari açığın düşürülmesinde sürdürülebilir sonuçlar elde etme noktasında oldukça etkilidir. Ancak bu noktada bir de cari açığın finansmanı konusunu ele almak gerekiyor. Cari açığı finanse ederken doğrudan yabancı yatırımlardan çok portföy yatırımlarına bağımlı olmak finansman sağlama konusunda daha sınırlı bir alan çizmektedir. Kısa vadeli finansman araçlarına olan bağımlılık olası risk durumlarında ekonomide sert hareketlenmelere neden olabilir. Kırılganlıkların arttığı ve yüksek risk algısının oluştuğu bir ortamda kısa vadeli finansman bulmak zorlaşacağından bu gibi dönemlerde doğrudan yatırımların önemi daha çok ortaya çıkmaktadır (Eşiyok, 2012).

Bugün ekonominin en kilit noktasını, doğrudan yabancı yatırımlarında yaşanacak artış oluşturuyor. Yabancı yatırımcının çekilmesi için ideal yatırım ortamı ve fırsatların sunulması ise son derece elzem bir konu. Yatırım ortamının iyileştirilmesi konusunda bugüne kadar oldukça önemli adımlar atıldı. Önümüzdeki süreçte ise alınan bu kararların devamı niteliğinde ve daha makro çerçevede politika kararlarının uygulamaya geçmesi gerekmektedir.

Uluslararası finans kuruluşlarının ülke ekonomisine yönelik verdikleri kredi notu ile uluslararası ekonomide oluşturulan Türkiye algısı, yabancı yatırımcıların kararlarında oldukça etkili olmaktadır. Bu açıdan yatırım ortamının iyileştirilmesi ve yabancı yatırımların artırılması noktasında uluslararası arenada oluşturulmaya çalışılan Türkiye algısını, pozitif anlamda desteklerle güçlendirmek gerekiyor. Çünkü Türkiye, siyasi ve ekonomik istikrarın mevcut olduğu bu konjonktürde yabancı yatırımcı çekme noktasında oldukça yüksek bir potansiyele sahip ve bu potansiyelin muhakkak değerlendirilmesi gerekiyor.

Öte yandan ithal girdi içerisinde büyük bir paya sahip olan enerji faturaları konusunda atılması gereken önemli adımlar bulunuyor. Son yıllarda gerek Yerli ve Milli Enerji Politikası çerçevesinde hayata geçirilen ve geçirilmeye devam eden uygulamalar gerekse Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği enerji transferinde sahip olduğu stratejik konumunu destekleyici kararlarla, orta ve uzun vadede enerji faturalarını azaltacak somut adımlar atılmıştır. Bu sayede hem enerjide dışa bağımlılık azaltılacak hem de enerji arz güvenliği konusunda Türkiye'nin bölgedeki rolü güçlendirilecektir. YEP ile enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılması konusundaki politika uygulamalarının daha da hız kazanarak orta vadede Türkiye ekonomisinin enerjide dışa bağımlılık sorunundan kurtulması hedeflenmektedir.

Böylece ekonomide enerji faturaları için ayrılan kaynaklar tasarruf ve yatırımlara aktarılmış olacaktır. Yatırımlardaki artışa paralel üretim de artacak ve yüksek ekonomik büyüme sağlanacaktır. Enerji maliyetlerinin düşürülmesi konusunda etkin politika uygulamalarının hayata geçirilmesiyle hem cari açık sürdürülebilir bir seviyeye ulaştırılmış olacak hem de ekonomik büyüme ivmesi korunarak yatırım alanlarına kaynak ayrılmış olacaktır. Bu adımlarla Türkiye ekonomisi, cari açık sorununun çözümünde önemli bir mesafe kat etmiş olacaktır.

Ayrıca Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığını azaltması, cari açık açığa pozitif anlamda ne kadar katkı sağlıyorsa Türkiye'nin bulunduğu coğrafyadaki enerji ticaretinde aktör olma hedefine yaklaşması açısından da bir o kadar önem arz etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye ekonomisinin 2018 Ağustos ayında yaşadığı kur şokunun ardından bu durumun olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesi ve ekonomide önümüzdeki üç yılın perspektifinin

sunulması adına Yeni Ekonomi Programı (YEP) ortaya konulmuştur. YEP, Türkiye ekonomisi için yapısal anlamda değişimi öngören bir yol haritasıdır. Küresel ekonomide risk ve belirsizliklerin artarak daha korumacı tavırların sergilendiği bu dönemde ortaya konulan YEP ile olası krizlere karşı daha dayanıklı, kendi yapısal iç dinamikleriyle güçlü ve sağlam bir ekonominin omurgasının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu program çerçevesinde ortaya konulan yol haritası ve hedefler doğrultusunda cari açık sorununun temelden çözülmesi planlanmaktadır. Türkiye ekonomisinin geçmişten günümüze en önemli sorunlarından biri olan cari açık konusunun, bugün yapısal anlamda hayata geçirilmesi hedeflenen köklü değişikliklerle bir sorun olmaktan çıkıp sürdürülebilir bir seviyeye ulaştırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye ekonomisinin geçmişte cari açık ve büyüme arasındaki ilişki üzerinden karşı karşıya kaldığı gaz-fren tartışmalarının tekrar gün yüzüne çıkmaması için bu program çerçevesinde atılacak her adım önem arz ediyor. Dengelenme, disiplin ve değişim sacayakları üzerine kurulu programda dengelenme dönemiyle birlikte ekonomik büyümenin bir miktar yavaşlaması ve bu sırada cari açığın da belli bir miktar aşağı çekilmesi öngörülüyor. Değişim ise Türkiye ekonomisinde cari açığın bir sorun olmaktan çıktığı sürdürülebilir bir seviyeye ulaştığı aynı zamanda ekonominin gerçek potansiyeline ulaşarak yüksek büyüme rakamlarının elde edildiği aşamayı oluşturuyor.

Bu kapsamda hayata geçirilecek politika uygulamalarında ise yurtiçi tasarrufların artırılması, ithal girdi bağımlılığının azaltılarak yerli üretimin teşvik edilmesi, yatırım ortamının iyileştirilerek doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artırılması ve enerji faturalarının azaltılması gündem maddeleri arasında yer alıyor. Dolayısıyla YEP kapsamında atılacak tüm bu adımlar, cari açığı düşürürken ekonomik büyümeye pozitif anlamda katkı sağlamayı ve Türkiye ekonomisini sürdürülebilir cari açık ve sürdürülebilir yüksek büyüme oranlarına ulaştırmayı hedeflemektedir.

Kaynakça

Bagnai, A. ve Manzocchi, S. (1998). Current Account Reversals in Developing Countries: The Role of Fundamentals, *Open Economic Review*, 10, 143-163.

Cecen, A. ve L. Xiao. (2014). "Capital Flows and Current Account Dynamics in Turkey: A Nonlinear Time Series Analysis." *Economic Modelling* 39: 240-246.

Christopoulos, D., ve M. A. León-Ledesma. 2010. "Current Account Sustainability in the US: What Did We Really Know About It?" *Journal of International Money and Finance* 29 (3): 442-459.

Donoso, V., ve V. Martin. (2014). "Current Account Sustainability in Latin America." *The Journal of International Trade & Economic Development*, 23 (5): 735-753.

Duman, Y. (2017). Türkiye'de cari işlemler dengesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6 (4): 12-23.

Edwards, Sebastian (2001), "Does the Current Account Matter?", *NBER Working Paper* No.8275.

Erbaykal, E. (2007). Türkiye'de Ekonomik Büyüme ve Döviz Kuru Cari Açık Üzerinde Etkili midir? Bir Nedensellik Analizi, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 81-88.

Erdoğan, S., ve Acet, H. (2016). Cari işlemler dengesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye örneği (2003-2015). *International Journal of Social Science, 51*.

Erdoğan, S., ve Bozkurt, H. Türkiye'de Cari Açığın Belirleyicileri: Mgarch Modelleri İle Bir İnceleme. *Maliye Finans Yazıları, 1*(84), 135-172.

Eşiyok, B. (2012). Türkiye ekonomisinde cari açık sorunu ve nedenleri. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 49.*

Freund, C. (2000). Current Account Adjustment in Industrialized Countries, World Bank- Development Economies Research Group International Finance Discussion Paper, 69, 483- 512.

Hepaktan, E. ve Çınar, S. (2012). OECD Ülkelerinde Büyüme-Cari İşlemler Dengesi İlişkisi: Panel Veri Analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 43-57.

Kandil, M. ve Greene J. (2002). The Impact of Cyclical Factors on the U.S. Balance of Payments, *IMF Working Paper*, 45, 1-43.

Kaya, M. (2016). Türkiye'de cari açık sorunu ve nedenleri. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 6 (10): 51-75.

Lau, E., ve A. Z. Baharumshah. (2005). "Mean-Reverting Behavior of Current Account in Asian Countries." *Economics Letters* 87 (3): 367-371.

Trehan, B., ve C. E. Walsh. (1991). "Testing Intertemporal Budget Constraints: Theory and Applications to US Federal Budget and Current Account Deficits." *Journal of Money, Credit and Banking* 23 (2): 206-223.

Yılmaz, Ö ve Akıncı, M. (2012). Türkiye'de Cari Açıkların Belirleyicileri: Bir Zaman Serisi Analizi, *TISK Akademi*, 7, 54-83.

Yüksel, S. (2016). Türkiye'de Cari İşlemler Açığının Belirleyicileri: Mars Yöntemi ile Bir İnceleme. *Bankacılar Dergisi*, 96(27), 102-121.